

VAQIF YUSİFLİ,
filologiya elmləri doktoru

V AĞA LAÇINLINI XATIRLARKƏN...

(A.Laçınlının 80 yaşına)

Ədəbi aləmdə hər bir sənətkarın ölümü ağır itkidir. İnana bilmirsən ki, dünənə qədər səninlə bir deyib-gülən, yol-yoldaşlığı eləyən, uğurlarını və kədərini bölüşən, həmişə saf sənət havası ilə nəfəs alan bir insan indi həyatda yoxdur. Bu itki zaman-zaman səni göynədir. Mən gözəl şairimiz Ağa Laçınlinı da məhz belə xatırlayıram.

Onunla ilk tanışlığım keçən əsrin yetmişinci illərindən başlayıb. Təbii ki, ADU-nun filologiya fakültəsində oxuyanda onun şeirləri ilə tanış idim. Bu şeirlər mənə doğma kəndimin havasını xatırladırdı. O, Laçın Oğuldərə kəndində, mən isə Masallının Ərki-van kəndində dünyaya göz açmışıq. Mən Ağanın dünyaya göz açdığı kəndi görməmişəm, amma onun şeirlərində öz kəndimi də görürəm. Azərbaycan kəndlərini təkcə iqlim, təbiət oxşarlığına görə müqayisə etmək doğru olmazdı, kəndlərin bir-birinə oxşarlığını insanların könül dünyasının oxşarlığıynan, kəndçi psixologiyasının bir-birinə nə dərəcədə bənzədiyiynən də təyin edirlər. Həm də Azərbaycan kəndi üçün oxşar detallar da çoxdur. Ağanın "Yatmış dəyirman" şeirini oxuyuram və öz kəndim də belə bir yatmış dəyirmanın taleyini görürəm.

***A yatmış dəyirman, yaslı dəyirman,
Qəmin ürəyimdə qaynayıb-daşar.
Dəhnənin dibində yaralı yarğan,
Arxının qəbrində yuxulu daşlar.***

***De kim dayandırıb dəli çaxçaxı?
Novunun gur nəbzi niyə donubdu?
Ölüb-gedənin də sözü var axı,
Niyə müqəddəslər unudulubdu?***

***Sən ay güman yerim, dərdim dilmancı,
Zaman od qamçını hamıya çırpdı.
Şahadı paylayan o dəyirmançı,
O allah adamı harda qalıbdı?***

Mən Ağa Laçınlinı Hüseyn Arif, Qasım Qasımlı, Məmməd Araz, Hüseyn Kürdoğlu, Musa Yaqub və Məmməd Aslanla bir sırada-ən gözəl təbiət şairlərindən biri kimi sevirəm. Ağa təbiətdən cəmiyyətə, cəmiyyətdən də təbiətə boylanmış şair idi. Təbiət şairi mənə ona deyirəm ki, gülün, çiçəyin, dağın, dərənin, çayın, gölün, otun, yarpağın, ağacın içində böyüsün və gözəllikləri ruhuna köçürsün, sonra da bunları poeziyaya çevirsin. İndi də Ağanın o illərdə yazdığı və heç zaman bədii tərəvətini itirməyən, gözəl təbiət rəsmlərini xatırladan şeirlərini heyranlıqla oxuyuram.

***Bura gül bərəsi, gül dərəsidi,
Sarmışq qol-boyun, ot calaq-calaq.
İncə gözəlliyin insaf dərəsidi
Əlik dırnağıyla yazılan bulaq.***

***Zirvəni çulğayaq car çəkə-çəkə,
Nəğməni zilləyən çildonlu çilmi?
Baldırı yoncayla örtülən cökə
Corabı naxışlı gəlin deyilmi?***

***Bulud al-qırmızı, qürub alışıqan,
Bənd olub qalmışam-axşam çağıdı.
Çiçəkli qayadan sallanan şırran
Torpağa dikilən göy qurşağıdı.***

Ağa bəlkə də yeganə şair idi ki, öz şeirlərində doğulduğu ərazinin dil xüsusiyyətlərini, danışqda işlənen və çox zaman qırağa çıxmıyan şivə sözlərini şeirə gətirirdi. Bəzən elə sözləri də işlədirdi ki, onlar hələm-hələm şeirə gəlirdilər. Buna görə, onu tənqid edənlər də vardı. Doğrudur, bəzi söz-

lər ədəbi dilə hələ sirayət etməmişdi, onları başa düşmək, mənasını anlamaq çətin idi. Bir dəfə bunu Ağaya da mən də söylədim. Dedi ki, o sözləri işlətməkdə heç bir məqsəd yoxdu. Mən şeir yazıram və o sözlər özüm-dən asılı olmayaraq, şeirə gəlir. İkinci də, qağa, elə istəyirəm o sözləri tez-tez işlədim və ədəbi dilimizdə də yaşasın. Amma indi Ağanın şeirlərindəki o az işlənen sözləri ya heç işlənməyən sözləri diqqətlə nəzərdən keçirəndə görürəm ki, şeirin gözəlliyinə heç bir xələl gəlməyib. "Nənəmin gileyi" şeirində nənə deyir:

***Neynədiniz? Nə qatdınız saf südə?
Tez çürüdü çiyyəsi də, özü də.
Yoxa çıxdı qaymağın gül qoxusu.
Yoxa çıxdı pərinc aşı, çil yarma.
Yoxa çıxdı dadlı pendir, axtarma.
Düyələri görüm allah kəsməsin,
Qatılmadı kələkəsi, kəsməsi.
Vaxtsız gəldi içi yara meyvələr,
Ağulandı yeyci yerin damarı,
Danışırəm ürəyimə damanı.***

Mən şəhərdə şəhərliləşə bilməyən çox adamlar tanıyıram. Məsələn, usta xanəndə, gözəl muğam ustası Yaqub Məmmədov bütün dünyanı gəzib-dolanmışdı, amma hər dəfə onu görəndə elə bilirdim, kəndin bir parçasıdır şəhərdə yeri yox və şəhərə sığmır. Ağa Laçınlinı görəndə də elə hisslər keçirmişəm. Amma Ağa-bu "şəhərdə yeri yox kəndin bir parçası" BDU-da antik ədəbiyyatdan mühazirələr oxuyurdu.

Ağa Azərbaycan şeirinin kökünə, heca bulağına, qoşma çeşməsinə bağlı şair idi. Bəzən bu tipli şairlər inadkarlıqla şeirdə ancaq bir yolu, bir istiqaməti, bir axarı müdafiə edir, ərza və sərbəst şeirə müharibə elan edirdilər. Amma Ağa belə ayrı-seçkiləyin əleyhinə idi.

Ağanın 60 illik yubileyi "Natəvan" klubunda böyük təntənə ilə keçdi. Əsas məruzəçi mən idim və tədbirə bir az gecikmişdim. İçəri isə tamam dolu idi, yer yox idi. Mənə söz verdilər. Birtəhər çöldən özümü içəri saldım və təxminən iyirmi dəqiqə Ağa Laçınlinın yaradıcılığı barədə məruzə elədim.

O məruzəni şifahi eləmişdim və yazılı şəkildə əlimdə heç nə yoxdur. Amma xatırlayıram ki, sözümü-söhbətimi Ağanın bir neçə şeiri üzərində qurmuşdum. Ağadan ən çox sevdiyim bir şeir vardı: "İlahi, sən mənə o kəndə yetir". Mənim fikrimcə, bu şeir müasir Azərbaycan poeziyasında kənd həsrətini ifadə edən ən parlaq nümunələrdən biri idi. Şeir belə başlayırdı:

***İlahi, sən mənə o kəndə yetir,-
O kəndin diləyi dildə göyərən.***

***O kəndin yığvalı oğuldan yetim,
O kəndin qızları qarğış əyirən.***

Bu şeir həm oğul həsrətini ifadə edirdi, həm də kəndin həsrətini. Oğul-Ağa Laçınlinı: - Şəhərdə yeri yox kəndin bir parçası" təbii bir hisslə kəndə, dədə-baba yurduna qayıtmaq istəyirdi, amma qayıtmaq mümkün deyildi. Nə qədər arzulasan da...

***İlahi, coş gələ mən bağrıdaşa,
Sarınam bir axşam yağış kəndirə;
Yaylaq yalvarsına, bulaq barışa,
Düşəm dan yerindən dədə kəndinə.***

***Qayıda dünyanın bu dolaşanı,
Varlığım yoxluğun dibindən çıxar.
Çıxardam ağızdan çullu dovşanı,
Nallı qarışqa da cibimdən çıxar.***

***Yetir biçiləsi biçənəyinə,
Yetir gün qovuran boz güneyinə.
Yetir qış qarına, yaz çiçəyinə,
Yetir kom ulduzun göbələyinə.***

Mən Ağa Laçınlinın 60 illik yubileyi münasibətilə televiziya verilişində də çıxış etdim. O verilişdə də Ağanın poeziyasındakı təbiiyi, təbiətdən və özünün içindən gələn sadəliyi qeyd etdim.

Heç yadımdan çıxmaz, səksəncinci illərin əvvəllərində "Yazıçı" nəşriyyatından mənə Ağanın şeirlərinin əlyazmasını verdilər ki, rəy yazım. O zaman qayıda belə idi. Mən də bu şeirləri oxuyub müsbət rəy yazdım. Ağa bunu bilib mənə axtardı. Günlərin birində Nizami heykəlinin yanında qarşılaşdıq. Rəyə görə təşəkkür elədi və dedi ki, sən rəy yox, məqalə yazmısan və mən o yazını kitabıma ön söz kimi daxil edəcəyəm. Amma nəşriyyatda buna icazə vermədilər. Həmin görüşümüzə Ağa ilə oturub günorta yedik, meydim çəkdiyindən bir "Nərgiz" şərəbi də sifariş etdim, şərəb o qədər dadlıydı ki, daha ikincisini də içdik. Sonralar o adda şərəba bir də rast gəlmədim.

Bəlkə də Ağanın şirin gülüşləri, zərifətləri, qələm dostları barədə söylədiyi anekdotlar o şərəba dad qatmışdı.

Ağa Laçınlinı BDU-da qədim dünya ədəbiyyatından mühazirələr oxuyurdu. Bilirsiniz ki, bu, filologiya fakültəsində ən çətin fənlərdən biridir. Elə Homerin əsərlərini oxumaq, onları təhlil etmək, çoxsaylı obrazların hər birinin taleyini izləmək adamdan böyük səbr, dözümlü istəyir. Amma Ağa bir kəndli inadıyla bu çətinliyi aradan qaldırdı və tələbələrə sevimlisinə çevrildi.

Bu kiçik yazıda Ağa ilə görüşlərimdən yenə söz açə bilərəm. Onun qızının toyuna gəlməsi, cavanlara qoşulub rəqs etməsi indi də yadımdadır və yaxşı ki, videoda da bu hissə qalıb. Orada Ağa sağdır və mən təsəlli tapıram ki, nə yaxşı bu gözəl insan dəvətim qəbul elədi.

Sonda deyirdim ki, Ağanı yaşadan, bir şair kimi unutmama qoymayan təkcə şeirləri deyil. Ağanı yaşadan həm də ona layiq üç oğludur ki, onlar Azərbaycan ədəbi-mədəni mühitində kifayət qədər tanınırlar. Xüsusilə, Fəxr Uğurlu.

Sonda Ağa Laçınlinın "Gözəl dünya" şeirinin son bəndini xatırlamaq istəyirəm:

***Başı qatır, ağrıları bal dadır,
Heç demirik görəcəklər daldadır.
Yalançının özünü də aldadır,
Allah, Allah, bu nə gözəl dünyadır!***